

BULGARİSTAN'IN KRİZDEN ÇIKIŞ HÜKÜMETİ GEREKSİNİMİ

Gözde KILIÇ YAŞIN

-

Analiz No : 2023 / 11

11.04.2023

Bulgaristan, 2 Nisan 2023te yeni bir erken seçimden çıktı ve sonuçlar, yine bir koalisyon hükümetini gündeme getirdi. İki yıl içinde beşinci kez sandığa giden Bulgaristan seçmeni, 2009-2021 döneminde iktidarda olan Boyko Borisov liderliğindeki GERBi (Bulgaristanın Avrupalı Gelişimi İçin Yurttaşlar Partisi) tekrar birinci parti olarak sandıktan çıkardı. Ancak son beş seçimde olduğu gibi ilk iki partinin sonuçları birbirine yakın ve parçalı koalisyon dışında bir seçenek sunmuyor.

Demokrasi yıllarında sadece 1994 seçimlerinde Sosyalist Partinin yüzde 43,5 oyla 125 sandalye kazandığı -ve 1997de Birleşik Demokratik Güçlerin (seçim koalisyonudur) yüzde 52,2 ile 137 sandalye kazandığı- dönemde hükümet kurmak için koalisyona ihtiyaç duyulmayan bir parlamento manzarası oluşabilmişti. Dolayısıyla Bulgaristan demokrasi tarihi, koalisyon hükümetlerine ve erken seçimlere yabancı değil. Ancak iki yıldır yaşanan hükümet krizi ülkeyi boğan bir girdap halini aldı. Kriz, bir noktada yeni bir Bulgaristan doğuracak, ancak nasıl bir Bulgaristan olacağı belirsiz. Yarışma AB ve NATO ile tam entegrasyonu sağlamış bir Bulgaristan fikri ile geleneklerini ve bağımsız dış politika belirleme hakkını koruyan Bulgaristan fikri arasında gerçekleşmektedir. Seçmen eğilimleri incelendiğinde 18-30 yaş arası seçmen grubunun entegrasyon fikrine ve siyasetteki yeni isimlere daha yakın durduğu görülmektedir.

Resmî seçim sonuçlarına göre[1] GERB yüzde 26,5 oranında oy alarak 240 sandalyeli Bulgaristan Meclisinde 69 milletvekili ile bulunacak. Seçimin ikinci siyasi oluşumu PP (Değişime Devam Ediyoruz) ile DB (Demokratik Bulgaristan) koalisyonudur[2] ve yüzde 24,5 ile 64 vekil kazandılar. Seçim yarışını üçüncü olarak bitiren Kostadin Kostadinov liderliğindeki Vızrajdane (Vazrazhdane-Yeniden Doğuş/Diriliş) desteğini arttırarak yüzde 14,2 oranında oy ve 37 sandalye aldı. HÖH (Hak ve Özgürlükler Hareketi), sandıktan bu kez dördüncü parti olarak çıktı, oylarını arttırmışsa da oy dağılımı ve vekillik sayısı önceki seçimlere göre değişmedi. 2009 ve 2014 seçimlerinde aldığı yüzde 14 oy oranını yakalayamadı. Nisan 2023 seçiminde Mustafa Karadağ liderliğindeki HÖH, 13,8 oy oranıyla

mecliste 36 sandalye kazandı.[3] Korneliya Ninova liderliğindeki Sosyalistler (BSPzB) için oy kaybı sürüyor, yüzde 8,9 oranında oy alarak 23 vekil çıkardılar. Halbuki 2017 seçimlerinde oyların yüzde 27sini alarak ikinci parti olmuştu, oyların yüzde 43ünü aldığı 1994 seçimlerinden bu yana parti kan kaybı yaşıyor. Seçim barajını aşarak yüzde 4,1 oy oranı ve 12 sandalyeyle mecliste olmaya hak kazanan altıncı parti ise şarkıcı ve televizyon programcısı olan Slavi Trifonov liderliğindeki ITN (Böyle Bir Halk Var) oldu. Meclisin içerisinden kurulabilen son hükümetin ortağı olan ITN,[4] 8 Haziran 2022de hükümetten çekilince 2 Ekim 2022deki erken seçimin önü açılmıştı, hükümet kurulamadığı için 2 Nisan 2023teki seçime gitme zorunluluğu doğmuştu.

Kilitlenen meclis 2 Ekim 2022de oluşan meclis dağılımından hükümet çıkaramamıştı, şimdi aynı isimler, benzer çoğunluklarla koalisyon oluşturmak zorunda kalacak. Uzlaşı göstermekte zorlanan ve kutuplaşmaya giden iki siyasi oluşumdan GERB, 2022 seçimlerine göre meclisteki temsilini iki vekil arttırırken PP-DB koalisyonu ise dokuz sandalye kaybetti. PP-DB, yolsuzluk ve devlet fonlarını kötüye kullanma yönündeki suçlamalarını sürdürerek GERBin içinde olduğu hiçbir kabine çalışmasına destek vermeyeceğini vurguluyor.[5] Seçimin sürprizi ve en fazla kazananı 10 vekil arttıran Vızrajdane oldu. Ancak her iki partinin de Rusya yanlısı görülen Vızrajdanenin dâhil olacağı bir koalisyona yönelmesi güç. Her ikisi de Rusya savaşında Ukraynaya destek açıklayan partilerden GERB kendisini Avrupa yanlısı olarak tanımlamakta, PP ise iç siyasete müdahil olmak isteyen ABDnin desteğini alan parti olarak algılanmaktadır. Nitekim AB ve ABD, artık Rusya, Çin, Karadeniz ve Akdeniz güvenliği gibi belli konularda tamamen uyumlu politik duruş sergilemektedir. Yine de PP-DB ve GERB, dış politika seçeneklerinde benzer tavır gösterme eğilimlerine rağmen bir araya gelmez duruşlarını sürdürecek gibi görünmekteler.

Rusya-ABD Çekişmesinin İç Siyasete Yansımaları

Bu görünümde ABDnin 10 Şubat 2023te Magnitsky[6] Yasası kapsamında, beş Bulgarı Bulgaristandaki yolsuzluğa kapsamlı bir şekilde karıştıkları gerekçesiyle yaptırım listesine almasının etkisi bulunmaktadır.[7] Yaptırım kararından etkilenen isimler GERB hükümetlerinin eski maliye bakanı Vladislav Goranov, Sosyalistlerden eski enerji bakanı Rumen Ovcharov, Sosyalistlerin eski milletvekili ve Rus yanlısı hareketin lideri Nikolay Malinov ve Kozluday Nükleer Enerjinin iki eski başkanıdır. İlgili kararda, Bulgar siyasetindeki uzun süredir devam eden önemleri, yolsuzluğun bakanlıklar, partiler ve devlete ait sektörler arasında ne ölçüde yerleşik hale geldiğini gösteriyor ve hukukun üstünlüğü reformunu uygulamak ve yolsuzlukla mücadele etmek için siyasi iradeye olan kritik ihtiyacı gösteriyor, denilmektedir. Aslında bir yargı kararı bulunmamaktadır ve yaptırım listeleri, rüşvet iddiaları çerçevesinde ABD kurumlarınca hazırlanmaktadır. Ancak ülkelerin iç siyasetine etki yapabilmektedir. Eski hükümetler aleyhine gelişen yolsuzluk, rüşvet suçlamaları yeniden gündeme gelirken bunun olası koalisyon görüşmelerine etki yapmaması düşünülemez. ABD Terörizm ve Mali İstihbarattan Sorumlu Hazine Müsteşarı Brian E. Nelsonın ABD, demokratik kurumların altını oyan hem kökleşmiş yolsuzluk hem de Rus etkisine karşı mücadelesinde NATO müttefikimiz Bulgaristanı destekliyor ifadesi de yaptırım kararının gerekçeleriyle birlikte değerlendirildiğinde, Bulgaristana Rusya ile

ilişkileri gözden geçirmenin de ötesinde Rusyaya yakın siyasilerin elenmesi çağrısı olarak değerlendirilebilir.

Bulgaristan, Rusya-Ukrayna savaşının ve aynı zamanda Balkanlardaki Rus etkisinin azaltılması girişimlerinden doğrudan etkilenen ülkelerden biridir. Dolayısıyla ABDnin Rusyaya karşı alan/cephe kazanma siyasetinden etkilenmektedir. Hem AB hem NATO üyesi olan Bulgaristan, ABnin Rusya ile ilişkiler konusunda olduğu gibi dış politika yönelimlerinin gözden geçirilmesi sürecinden de etkilenmektedir.

Bulgaristan aynı zamanda Karadenizi bir barış denizi olarak koruma ve NATO varlığını burada arttırma ikileminde söz sahibi olan ülkelerden biridir. GERB hükümetleri, Karadenizi barış denizi olarak koruma yönünde görüş bildirmekteydi. Bu anlamda yolsuzluk, yoksulluk, yargı bağımsızlığı, basın özgürlüğü sıralamalarındaki yeri nedeniyle karşılaştığı eleştiriler ve ülke içerisinde de dış göç, işsizlik ve ekonomik zorluklarla mücadele konularında olduğu kadar Avrupanın yeniden şekillenmesi sürecinde de Bulgaristanın karşılaştığı zorluklar ve sorumluluklar bulunmaktadır. Bu da ülkenin istikrarlı bir yönetime kavuşması zorunluluğunun gerekçesi ancak aynı zamanda istikrarlı yönetime kavuşamamasının da sebebidir. Rusyanın Kırımı ilhakı sonrasındaki gelişmeler, dünya sisteminde yeni bir düzen oluşturmakta ve Bulgaristan da geleneksel müttefiki Rusya ile mesafesini belirleyerek üyesi olduğu AB ve NATO ile hareket etme zorunluluğunu hissetmektedir. Hali hazırda AB ile entegrasyonu savunan Bulgar siyasiler de ABnin savaştan kaçınan ve Rusyayla dengeli siyaseti savunan yaklaşımından uzaklaşıp büyük savaşın tarafı olmayı kabullenen anlayışı benimsemek durumunda kalmaktadır.

Bulgaristan iç siyasetinde PP ve kısmen DB ile GERB savaş taciri olmakla ve ülkeyi savaşa sürüklemekle suçlanırken, Sosyalistler ve Vızrajdane gibi Rusyaya yaptırımlar ya da Ukraynaya silah temini konularında tereddüt gösterenler de Rusyacı olmakla suçlanmaktadır. Tarafsızlığın Rusyanın hâkim olacağı bir gelecek anlamına geleceği görüşü savunulmaktadır. Bu konudaki ara formül, Bulgaristanın üçüncü ülkeler aracılığıyla Kieve mühimmat ihraç etmesidir. Siyasi partiler arasındaki anlaşmazlıklar yeni dönemin de gündemini belirleyecek hususlardır. Yine de başbakanı kim olursa olsun yeni hükümet, bayrağı değişmiş olsa bile Rus bandralı gemilerin tümü için Bulgaristanın nehir ve deniz limanlarına girişin yasak olduğu bir Bulgaristanda göreve başlayacaktır. Nitekim kısıtlayıcı önlemlere ilişkin Avrupa Konseyi Tüzüğü kapsamında 8 Nisan 2023ten itibaren bu yasaklama geçerli olacak. Bu çerçeve büyük savaşta Bulgaristanın tarafsız olmasının mümkün olmadığını ve meclisten geçirilemeyen kararların bir şekilde ikamesinin bulunduğunu göstermektedir.

Seçimden Sonrası

Bulgaristan Anayasasına göre Bulgaristan Cumhurbaşkanı en fazla oy alan partiye hükümeti kurma görevi verir ve Başbakan adayının yedi gün içinde hükümeti kuramaması durumunda görev ikinci en büyük meclis grubu bulunan partiye geçer. İkinci hükümet kurma girişimi de başarısız olursa, Cumhurbaşkanı seçeceği bir parlamento grubunu görevlendirir. Hükümet kurulamazsa Anayasanın 99. Maddesi gereği meclis feshedilir,

Cumhurbaşkanı geçici bir hükümet atar ve iki ay sonrası için yeni bir seçim günü belirlenir.

Boyko Borissovun 5 Nisandaki açıklaması, en istikrarlı hükümetin en büyük iki grubu içereceği ve tüm meclis üyelerini hükümet görüşmelerine davet edeceği yönündeydi. Dolayısıyla PP-DB ile hükümet kurmayı görüşebileceğini ama mecliste temsil için seçilen her partiyle de görüşebileceğini söylemiştir. Nitekim geçtiğimiz iki yıl Bulgaristan, siyasi partilerin hükümet oluşturmada birbirlerine karşı geliştirdikleri olumsuz tutum nedeniyle siyasi kriz girdabından kurtulamamıştır. PP ise GERBle asla koalisyona gitmeyeceğini açıkça beyan etti. PP ile seçim koalisyonu kuran Demokratik Bulgaristan da GERBle gizli görüşme yaptıkları iddiasını reddederek seçim vaatlerinin tamamen farklı olduğuna işaret etti ve GERBle koalisyon hükümeti ihtimalinin olmadığını açıkladı. HÖH lideri Mustafa Karadayı da hükümetin kurulması için her türlü çabayı göstereceklerini açıkladı. Muhtemelen burada hükümeti dışarıdan desteklemek anlamı da bulunmaktadır.

Seçimden üçüncü parti olarak çıkan Vızrajdanenin lideri Kostadin Kostadinov, meclisteki tüm partilerle görüşmeye açık olduklarını, ancak ilkelerinden taviz vermeyecekleri beyanında bulundu. Vızrajdane, Rusyacı diye tanımlansa da Kostadinov bu ilkeleri ulusal çıkarlara ağırlık veren ve geleneksel değerleri koruyan bir Bulgaristan yaratmak şeklinde açıklamaktadır. Çıkış noktasını Bulgar milliyetçiliğinden alan ve dengeli dış politika sürecini savunan bu siyasi yapı, temel odağın Bulgaristanın ulusal çıkarları olması gerektiğini savunmaktadır. Kuşkusuz ki gelenekler kavramı, Rusyayla olan tarihi, dini, kültürel yakınlıkları dışlamayacaktır. Vızrajdanenin artan oy oranı savunduğu görüşlerin halktaki yansımasıdır ve parti yönetimini de cesaretlendirecektir. Yine Rusyacı olarak tanımlanan Sosyalistlerin oyları düşerken yeni Rusyacı partilerin ortaya çıkışı, seçmenin kötü yönetimi cezalandırdığı ancak Bulgar kimliğini koruyan ve dolayısıyla Rusyayla geleneksel ilişkileri zedelemeyen yaklaşıma da Bulgar siyasetinde yer olduğunu göstermektedir.

Bu parlamento dağılımından oluşabilecek koalisyonun ülkeyi ancak Ekim ayındaki yerel seçimlere dek taşıyabileceği söylenebilir. Yerel seçimlerle birlikte parlamento için de seçime gidilmesi ya da daha kuvvetli bir ihtimal olarak siyasi partilerin yerel seçimlerdeki performansları çerçevesinde erken seçim sürecini başlatacak pozisyonlar alması mümkündür. Birinci partinin daha güçlü bir sonuç elde edebildiği bir meclis kompozisyonunda HÖH her zaman kilit parti olma rolü oynamaya adaydır. Koalisyonda bulunduğu zamanlarda sistemi tıkayacak ya da erken seçimi zorunlu kılacak siyasi hamlelerde bulunmamıştır, üstelik özellikle AB nezdinde demokratik Bulgaristan algısının inşasında da önemli bir rol oynamıştır.

Bulgaristan için bir kez daha görece siyasi olarak bağlantısız bireylerden oluşan ve programlara odaklanan teknokrat bir hükümet gündeme gelebilir. Ancak bu yöntemin istisna olmaktan çıkıp sistematik hale gelmesi, hem klasik demokrasi anlayışının terk edilmekte olduğu, yani sandık sonuçlarının ülke hakkında verilecek kararlara yansıtılamadığı hem de yürütme organının hesap verme ve sorumluluk alma ödevleri olmaksızın yönetim gerçekleştirmesi anlamına gelecektir. Seçimlerin anlamını yitirmesi, seçimlere katılımın yüzde 40larda seyrettiği Bulgaristanda siyasilere yönelik umutsuzluğu arttıracaktır.

*Fotoğraf: Bulgaristan Ulusal Meclisi - https://eu2018bg.bg/en/44th-national-assembly.html

[1] ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОР https://www.dnevnik.bg/izbori-2022/2022/10/02/4397727_gerb_za_pruv_put_pobejdava_bsp_pri_izbiratelite_nad/

[2] Harvard mezunları Kiril Petkov ve Asen Vasilev liderliğindeki Değişime Devam ve Hristo Ivanov liderliğindeki Demokratik Bulgaristan, sağlık ve eğitim standartlarını yükselterek ve yargıyı yeniden düzenleyerek Bulgaristan'ı bir Avrupa ülkesi yapma vaadiyle kampanya yürüttüler.

[3] Zorunlu göçle Türkiyeye sığınan ve çifte vatandaşlık sahibi Türkler Türkiyede açılan sandıklarda ya da Bulgaristana giderek oy kullanmaktadır. HÖH, Türkiyede kullanılan oylarını bu seçimde 8 bin, Bulgaristan genelinde 10 bin arttırdı. Türkiyedeki sandıklarda aldığı oylar 60 bin 237dir. Aynı sandıklardan GERBe 1296, PP-DBye 1406 oy çıkmıştır. 60 bin oy kabaca bir hesapla yaklaşık 9 milletvekiline tekabül etmektedir. Türkiyede çifte vatandaşlık yoluyla oy kullanma hakkına sahip 350-400 bin civarında kişi olduğu tahmin edilmektedir.

[4] Bu hükümet, Kasım 2021deki genel seçimler sonrasında Kiril Petkov ve Asen Vasilev liderliğindeki Değişime Devam Ediyoruz (PP)(yüzde 25), Bulgaristan için BSP (BSPzB) (yüzde 10), Böyle Bir Halk Var (ITN) (yüzde 9) ve Demokratik Bulgaristanın (DB)(yüzde 6) kurduğu hükümettir. Toplam 134 vekile ulaşan koalisyona ITN 25 vekille katkı sunmaktaydı.

[5] We Continue the Change-Democratic Bulgaria will not Support a Government with the Mandate or Participation of GERB, 7 Nisan 2023, https://www.novinite.com/articles/219584/We+Continue+the+Change-Democratic+Bulgaria+will+not+Support+a+Government+with+the+Mandate+or+Participation+of+

[6] Tam adı Küresel Magnitsky İnsan Hakları Sorumluluk Yasası olan yasa, 2012de ABD Kongresinden geçti ve ABD Dışişleri ve Hazine bakanlıklarının ciddi insan hakları ihlallerinden sorumlu olduğuna inandığı Rus yetkililerin ABDdeki mal varlıklarını dondurma ve ABDye girişlerini yasaklama gibi birtakım yaptırımlar uygulamasını öngörmektedir. Yasanın kapsamı 2016'da genişletildi ve sadece Rusya odaklı bir yasa olmaktan çıkıp küresel boyut kazandı ve insan hakları ihlallerine yolsuzluk suçu da eklendi.

[7] Treasury Sanctions Corrupt Elites Across Bulgarian Political Spectrum, U.S.

DEPARTMENT OF THE TREASURY, 10 Şubat 2023, https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1264

Yazar Hakkında :

-

Atıfta bulunmak için: YAŞIN, Gözde KILIÇ. 2026. "BULGARİSTAN'IN KRİZDEN ÇIKIŞ HÜKÜMETİ GEREKSİNİMİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2023 / 11. Nisan 11. Erişim Kasım 04, 2026. https://avimbulten.org/tr/Analiz/BULGARISTAN-IN-KRIZDEN-CIKIS-HUKUMETI-GEREKSINIMI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır